

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
на тему «**Особливості роботи психолога з молодшими школярами з
особливими потребами в системі інклюзивної освіти**»

Виконала: здобувачка вищої освіти
групи пс20
Спеціальність 053 Психологія
ОП Психологія. Клінічна психологія
Сидоренко Наталя Василівна

Керівник: канд. психол. наук, доцент
Прокоф'єва О.О.

Рецензент: канд. психол. наук, доцент
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя
Кошова І.В.

Запоріжжя – 2024 року

АНОТАЦІЯ

до кваліфікаційної роботи здобувачки вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

Сидоренко Наталі Василівни

на тему «Особливості роботи психолога з молодшими школярами з особливими потребами в системі інклюзивної освіти»

Проблема навчання дітей з особливими потребами набуває широкої актуальності сьогодні. Освітній інклюзивний простір стає доступним для таких дітей, адже право на рівний доступ до якісної освіти та навчання за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу – це право всіх дітей. Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей: усі діти є цінними й активними членами суспільства.

Саме тому метою роботи є визначення практичних аспектів роботи психолога з молодшими школярами з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти.

У роботі наголошується на необхідності роботи психолога, діяльність якого спрямована на створення комплексної системи медико-психологічних, психолого-педагогічних та психотерапевтичних умов, які б сприяли їх адаптації, реабілітації та особистісному зростанню в соціумі (школа, сім'я, група однолітків тощо).

У роботі досліджено проблеми навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. Встановлено 5 основних етапів процесу психологічного супроводу інклюзивної освіти. Створена «Модель корекції» для дитини на індивідуальному занятті, за допомогою неї можна чітко мати уяву про те, в якій сфері психічного світу у дитини локалізується проблема, спираючись при цьому на її вікові особливості. Визначено рівень розвитку і адаптованості у дітей з особливими потребами в сфері інклюзивного навчання.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інтеграція, молодший шкільний вік, особливі потреби, практичний психолог.

ANNOTATION

to the qualification work for obtaining higher education

Specialty 053 Psychology

Natali Sydorenko

on the topic «**Features of the psychologist's work with junior schoolchildren with special needs in the system of inclusive education**»

The problem of educating children with special needs is currently relevant. Inclusive educational space becomes accessible for such children, because the right to equal access to quality education and training at the place of residence in a secondary school is the right of all children. The concept of inclusive education reflects one of the main democratic ideas - all children are valuable and active members of society.

Integrating children with special educational needs into mainstream education is a process that is becoming more widespread in education. The provision of educational services to children with special developmental needs in boarding schools to some extent leads to a decrease in some of their social competence and maladaptation in general.

Education in a general education school with all the socio-and-psychological risks of an atypical child activates the socio-and-psychological mechanisms of interaction of the problem child with the environment and only then - correction. It should be a well-organized psychological support not only of the child, but his whole family, and this path can be much more effective.

That is why the aim of the work is to determine the practical aspects of the psychologist's work with junior schoolchildren with special needs in inclusive education.

The work emphasizes the need for a psychologist to create a comprehensive system of psychological, psychological-and- pedagogical and psychotherapeutic conditions that would promote adaptation, rehabilitation and personal growth in the society (school, family, peer group, etc.) of children with special needs.

The problems of education of children with special educational needs in the conditions of inclusive education are investigated in the work. 5 main stages of the process of psychological support of such inclusive education are identified. A "Model of correction for a child in an individual lesson" has been created, with the help of which it is possible to form a clear idea of the sphere of the child's mental world in which the problem is localized, based on his/her age peculiarities. The level of development and adaptability of children with special needs in the field of inclusive education is determined.

Key words: inclusive education, integration, junior school age, special needs, practical psychologist.

РЕФЕРАТ

до кваліфікаційної роботи здобувачки вищої освіти

спеціальності 053 Психологія

Сидоренко Наталі Василівни

на тему «Особливості роботи психолога з молодшими школярами з особливими потребами в системі інклюзивної освіти»

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент
Прокоф`єва О.О.

Метою роботи є визначення практичних аспектів роботи психолога з молодшими школярами з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти.

Об`єктом дослідження є молодші школярі з особливими потребами у розвитку.

Предметом дослідження є діагностична і корекційно-розвивальна робота психолога з молодшими школярами з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти.

Відповідно до мети і визначених об`єкта і предмета дослідження були поставлені такі **завдання**:

1. Визначити роль і місце практичного психолога в інклюзивному середовищі;
2. Дослідити етапи роботи психолога в умовах інклюзивної освіти.
3. Розглянути особливості виникнення труднощів до навчання у дітей з особливими потребами.
4. Розробити методичні рекомендації для батьків, які виховують дітей з особливими потребами.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення), емпіричні (спостереження, анкетне опитування, бесіда, тести), методи кількісної і якісної обробки даних.

Експериментальна база дослідження. Ліцей № 16 Мелітопольської міської ради, школярі 1-4 класів.

Практичне значення дослідження полягає у визначенні науково-практичних аспектів роботи психолога з молодшими школярами з особливими освітніми потребами, а також їх батьками.

Загальний зміст. Проблема навчання дітей з особливими потребами набуває широкої актуальності сьогодні. Освітній інклюзивний простір стає доступним для таких дітей, адже право на рівний доступ до якісної освіти та навчання за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу – це право всіх дітей. Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства.

Інтегрування дітей з особливими освітніми потребами у розвитку в масові навчальні заклади – це процес, який все більш розповсюджується в освіті. Такий підхід до їхнього навчання зумовлений багатьма причинами різного характеру. Однією з них є те, що надання освітніх послуг дітям з особливими потребами у розвитку в закладах інтернатного типу певною мірою призводить до зниження у частини з них соціальної компетенції та дезадаптації в цілому.

Відтак, можна стверджувати, що інтеграція – це закономірний етап розвитку системи спеціальної освіти, який пов'язаний з переосмисленням суспільством і державою ставлення до осіб з особливими потребами, з визнанням їхнього права на одержання рівних з іншими можливостей в різних галузях життя, в тому числі й освіти.

Інклюзивна освіта дітей з особливими освітніми потребами є одним з фундаментальних напрямів реформування сучасної школи. Опираючись на Конституцію України та «Закон про освіту», «Національну програму виховання дітей та учнівської молоді в Україні» ми можемо запевняти, що освіта дітей, які мають психофізичне порушення, не повинна відрізнятися від освіти здорових дітей. Саме через це процес реформування утворює численні проблеми і ускладнення. Виникає безліч питань щодо ролі психологічної

служби у процесі інклюзивного навчання в цілому, та змісту, форм і методів роботи працівників психологічної служби закладу освіти, зокрема.

Освіта в умовах звичайної масової школи зі всіма соціально-психологічними ризиками нетипової дитини активізує соціально-психологічні механізми взаємодії проблемної дитини з середовищем і тільки потім – корекцію. За умови грамотно організованого психологічного супроводу не тільки самої дитини, але всієї її родини цей шлях може виявитися набагато більш ефективним.

Психологічний супровід дітей із вадами в розвитку в умовах інклюзивного навчання необхідно розглядати як діяльність практичного психолога, яка спрямована на створення комплексної системи медико-психологічних, психолого-педагогічних та психотерапевтичних умов, які б сприяли їхній адаптації, реабілітації та особистісному зростанню в соціумі (школа, сім'я, група однолітків тощо).

Проводячи аналіз останніх досліджень та публікацій можна сказати, що на сучасному етапі розвитку корекційної освіти в Україні та інших країнах світу зростає роль досліджень, спрямованих на пошук ефективних шляхів організації і проведення навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, в загальноосвітньому просторі (В. Бондар, Е. Данілявічутє, В. Засенко, А. Колупаєва, С. Литовченко, С. Миронова, Ю. Найда, Т. Сак, Н. Софій, В. Синьов, В. Тищенко, О. Ковальова та ін.). Протягом останніх років з'явилась низка досліджень з проблеми підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами в загальноосвітньому просторі (О. Василенко, І. Демченко, О. Завальнюк, А. Колупаєва, О. Мартинчук, Л. Савчук, О. Таранченко та ін.).

За результатами дослідження сформовані такі висновки:

Основними державними закладами для дітей з особливими потребами у розвитку молодшого шкільного віку є: спеціальні загальноосвітні школи-інтернати, реабілітаційні центри та спеціальні заклади, а також

загальноосвітні навчальні заклади. Спеціальні навчальні заклади для дітей з особливими потребами у розвитку реалізують програми початкової, основної та середньої (повної) загальної освіти, складені на основі Державного стандарту спеціальної освіти.

На сьогодні в Україні спостерігається парадоксальна, однак, загалом, типова для трансформаційного періоду ситуація, що характеризується наявністю законодавства, яке декламує права дітей з особливими потребами на розвиток, здобуття освіти, спеціальну інтеграцію, і, водночас, не вказує практичних механізмів їх реалізації.

Інклюзія передбачає не просто середовище, а й спеціально розроблені методики та необхідну підтримку учням зі спеціальними освітніми потребами, що перебувають у масових освітніх школах. Головний критерій, за яким має відбуватися навчання всіх школярів з особливостями розвитку, є повне задоволення навчальних потреб учнів. Одним з інноваційних проявів в сучасній педагогіці є інклюзивна освіта дітей з особливими потребами у загальноосвітніх закладах. І саме таке навчання задовольняє індивідуальні освітні потреби кожної дитини, підкреслює цінність її не залежно від здібностей і досягнень, допомагає адаптуватися дитині у соціумі. У результаті такої адаптації діти набувають нові функціональні уміння та навички і зазнають поліпшення когнітивного, моторного, мовного, соціального та емоційного розвитку.

1. Практичний психолог в інклюзивному середовищі формує психологічну готовність учасників навчально-виховного процесу (учнів, батьків, вчителів, представників адміністрації) до взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами. Головними завданнями практичного психолога є такі позиції: виявлення дітей, у яких виникають труднощі у навчанні, спілкуванні та взаємодії з оточуючими; визначення причин цих труднощів; проведення спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб; участь у межах своєї компетенції, у складанні розгорнутої психолого-педагогічної

характеристики на дитину та її індивідуального плану розвитку; надання у межах своєї компетенції консультативно-методичної допомоги педагогам у роботі з дитиною.

2. Слід визначити 5 основних етапів процесу психологічного супроводу інклюзивної освіти. Підготовчий етап передбачає встановлення контакту з усіма учасниками супроводу дитини; визначення обсягу роботи та послідовності процесу психологічного супроводу; підготовка необхідної документації; складання графіка роботи. Орієнтовний етап передбачає встановлення контакту з батьками та родичами дитини; встановлення контакту з класом, в якому навчається дитина, з класним керівником; ознайомлення фахівців з результатами психологічного обстеження; обговорення з педагогами та іншими фахівцями особливостей психічного розвитку дитини. Етап планування передбачає створення індивідуальної програми супроводу дитини з особливими потребами. Етап реалізації передбачає надання необхідної допомоги батькам дитини та педагогам у створенні умов, необхідних дитині з особливими потребами для її повноцінного здорового способу життя та успішного оволодіння навчальними програмами з урахуванням її психічних і фізичних можливостей. Заключний етап передбачає колективне обговорення зі спеціалістами ефективності виконаної роботи з рекомендаціями щодо подальшої діяльності дитини з особливими потребами.

3. Важливим напрямком у роботі практичного психолога є робота з батьками «особливої» дитини. Батьки мають бути залучені працівником психологічної служби до організації корекційно-виховного процесу. Батькам необхідно надавати практичні поради щодо нагляду за дітьми, пояснення та рекомендації щодо вирішення повсякденних проблем, пов'язаних з вихованням. Отже, у ході психологічної допомоги батькам дітей із особливими потребами слід приділяти увагу оптимізації їх психоемоційних станів, гармонізації стосунків у родині та вибору адекватного стилю сімейного виховання дитини з особливими потребами, врахування

психофізіологічних та психоемоційних особливостей такої дитини та напрацювання навичок поведінки, сприяючих повноцінному розвитку та корекції пізнавальної й емоційно-вольової сфери дитини з особливими потребами.

У своєму дослідженні ми намагалися простежити рівень розвитку і адаптованості у дітей з особливими потребами в сфері інклюзивного навчання.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2023-2024 рр.

Місце виконання: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кафедра психології.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	6
1.1. Місце і роль практичного психолога в інклюзивному середовищі	6
1.2. Основні етапи процесу психологічного супроводу інклюзивної освіти.....	10
1.3. Організація роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби.....	14
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИЧНИЧА РОБОТА ПСИХОЛОГА В СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	20
2.1. Особливості виявлення дітей, у яких виникають труднощі у навчанні, спілкуванні та взаємодії з оточуючими, і визначення причин цих труднощів	20
2.2. Особливості визначення причин соціального неблагополуччя або затримки у розумовому розвитку дитини.....	25
2.3. Програма обстеження психічного розвитку дитини.....	27
2.4. Особливості складання розгорнутої психолого-педагогічної характеристики дитини.....	32
РОЗДІЛ 3. КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА ПСИХОЛОГА В СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	41
3.1. Складання індивідуального плану розвитку дитини.....	41
3.2. Особливості створення позитивного мікроклімату в колективі.....	42
3.3. Модель корекційно-розвивальної роботи психолога з дітьми з особливими потребами на прикладі ігротерапії.....	45
3.4. Особливості надання психоконсультативної допомоги педагогам у роботі з дитиною.....	51
3.5. Особливості надання психоконсультативної допомоги батькам.....	53
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	69

Ім'я користувача:
Анастасія Сухомлінова

ID перевірки:
1016187207

Дата перевірки:
13.04.2024 12:19:38 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
13.04.2024 12:22:16
EEST

ID користувача:
100012861

Назва документа: Сидоренко_бакалаврська_2024_на_перевірку

Кількість сторінок: 67 Кількість слів: 13668 Кількість символів: 109309 Розмір файлу: 89.99 KB ID файлу: 1015948836

18.2% Схожість

Найбільша схожість: 16.6% з Інтернет-джерелом (<http://ilovedomain.ru/kursovaya-2/studentu/normativnopravova-baz...>)

8.2% Джерела з Інтернету

958

.....Сторінка 69.....

1.79% Джерела з Бібліотеки

6

.....Сторінка 79.....

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел